

SAĞLIK BAKANLIĞI'NIN YANLIŞ KURGUSU

Kerem ALTIPARMAK*

Özet: Bu yazıda Ankara Tabip Odası'nın Gezi Parkı sürecinde yürüttüğü faaliyetler nedeniyle organlarının görevden alınmasına ilişkin açılan davada öne sürülen dört iddia değerlendirilmektedir. Sağlık Bakanlığı'nın olay kurgusunun yanlış olduğu saptanarak Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşüne ilişkin sistematik ihlal politikası, cezasızlık ve hak sahibine misilleme, kişisel veri sorunu incelenerek Sağlık Bakanlığı'nın haksız ve yanlış kurgulanmış bir soruşturma sonucunda başlattığı davanın reddi gerektiği görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Gezi süreci, ATO Davası Mütalaa, Sağlık Bakanlığı, Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı, Kişisel veri sorunu.

Erroneous Case by The Ministry of Health

Abstract: The article addresses four assertions of the counter party raised in the court case against the Ankara Chamber of Medicine for its activities during the Gezi Park process, ultimately asking for the dismissal of the governing organs of the Chamber. The article argues that the case of the Ministry of Health is in error, examines the systematic violation of the right to assembly and protest march and problems such as retaliation against right holders and abuses in the use and disclosure of personal data. On these grounds, the article holds that the court case brought by the Ministry should be rejected.

Key words: Gezi process, ATO Court Case, Ministry of Health, Right to assembly and protest march, Problem of personal data.

Giriş

T.C. Sağlık Bakanlığı Gezi olaylarını takiben, Türk Tabipleri Birliği'ne "Gezi Parkı Revir Hk." bir yazı¹ yazmış bunun yanında Ankara Tabip Odası² ve İstanbul Tabip Odasına³ Sağlık Bakanlığı Sağlık Denetçiliğinden denetçi görevlendirilmiştir. Bu incelemeler sonrasında; Sağlık Bakanlığı, Ankara Tabip Odası organlarının 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 2. maddesi uyarınca görevlerine son verilmesi için Ankara 23. Asliye Hukuk Mahkemesinde⁴ dava açmıştır. Ayrıca Denetim Hizmetleri Başkanlığı tarafından Ankara Tabip Odası yetkilileri hakkında izinsiz sağlık birimleri kurdukları gerekçeyle suç duyurusunda bulunulmuştur.⁵

Tüm bu hukuki işlemlerde dört iddia yer almaktadır:

1. 663 sayılı KHK⁶ ve ilgili diğer mevzuatla⁷ fert ve toplum sağlığını koruma görevi Sağlık Bakanlığına verilmiştir.

2. Tabip odalarının ve Türk Tabipleri Birliğinin Yasa uyarınca tıbbi müdahalede bulunma, sağlık birimleri oluşturma yetkisi yoktur. 6023 sayılı Türk Tabipleri Birliği Kanunu'nun 4. maddesinde sayılan görevler arasında sağlık birimi kurulması

sayılmadığı için aynı yasanın Ek 2. maddesi uyarınca sağlık hizmeti veren veya verilmesine aracı olan tabip

odalarının sorumlu organlarının görevine son vermek gerekmektedir.

3. Gezi olayları sırasında her türlü sağlık tedbiri Bakanlıkça alınmış, yeterli sayıda 112 acil yardım ambulansı hazır bekletilmiştir.

4. 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu ve 663 sayılı KHK⁸ ile Sağlık Bakanlığına ülke genelinde sağlık hizmeti sunan tüm kuruluşların faaliyet bilgilerinin iletilmesi zorunludur. Ayrıca 663 sayılı KHK'nın 16. maddesinin 2. fıkrası gereğince "Sağlık Denetçileri, görevleri sırasında kamu kurum ve kuruluşları ve kamuya yararlı dernekler ile gerçek ve tüzel kişilerden gerekli yardım, bilgi, evrak, kayıt ve belgeleri istemeye yetkili olup kanunî engel bulunmadıkça bu talebin yerine getirilmesi zorunludur".

Bu dört farklı iddiaya dayanarak Sağlık Bakanlığı Ankara Tabip Odasının sorumlu organlarının görevine son verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Sağlık Bakanlığı Yanlış Olay Kurgusu

Her hukuk kuralı yoruma muhtaçtır. Üstelik bu yorum sadece olaya uygulanacak kurala ilişkin

*Yrd. Doç. Dr. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları AD Başkanı

değildir. Hukuk kuralı bir yandan diğer hukuk kuralları ile bir bütün olarak yorumlanmalı, bir yandan da olayın özellikleri dikkate alınarak her seferinde yeniden yorumlanmalıdır. Bu yapılan yorum işlemi keyfi bir muhakeme süreci değildir. Yorum sonucunda çıkan sonucun Anayasa ve insan hakları sözleşmelerinde belirtilen ölçütlere en uygun sonuç olması gerekir. Somut soruşturma konusunda iki farklı yorum yönteminin nasıl bir sonuç verdiğini aşağıdaki gibi açıklayabiliriz.

Sağlık Bakanlığı, normal koşullarda gerçekleşen denetim dışı bir sağlık birimi varmış gibi soruyu şöyle sormaktadır: Sağlık Bakanlığından izinsiz sağlık hizmeti verilebilir mi? Verilemezse Tabip Odaları buna aracı olabilir mi? Soru bu şekilde sorulduğunda cevap açıktır. Evet, verilemez çünkü bu halk sağlığı açısından sorun yaratır. İkinci soru şudur: Sağlık Bakanlığı kimin ne şekilde sağlık hizmeti aldığını ve tedavi edildiğini öğrenmeli midir? Bu sorunun cevabı da açık gözükmektedir. Evet, öğrenmelidir ki buna göre o kişinin ve genel olarak toplumun sağlığı için gerekli önlemler alınabilsin.

Oysa soruyu şöyle sormak da mümkündür. Devletin sağlık kurumlarına hakkında işlem yapılacağı, fişleneceği için gitmek istemeyen bir kişiyi gördüğünde hekim ne yapmalıdır? Hastayı ihbar mı etmelidir, yoksa imkanları dahilinde sağlık imkanı mı sunmalıdır? Peki onbinlerce benzer durumda olan kişi varsa ve bu ortamda sahte doktorlar ortaya çıkıp sağlık hizmeti vermeye çalışıyorsa? Hekim örgütü, devlet hastanelerine gidip fişlenmek istemeyen kişileri kaderlerine terk edip, ehil olmayan ellerde tedavi edilmelerine göz mü yummalı, yoksa etik kurallara uygun olarak sağlık sorunu yaşayan binlerce kişinin en azından daha düzenli bir sağlık hizmeti almasına mı aracılık etmelidir? Yoksa yasalar kendisine yetki vermediği için Devletin sağlık birimlerine gitmeye korkan insanları kaderlerine mi terk etmelidir?

İkinci soru ise şudur: İsimleri bildirildiği takdirde haklarında sadece sağlık hizmeti yapılacağına dair bir garanti olmayan kişilerin özel ve kişisel verilerini hekim vermeli midir? Bu ismin verilmesi durumunda, hasta-doktor mahrumiyeti ne olacaktır? Tabip Odası bu isimleri verdiği zaman hekimler Tabip Odası ile çalışmazsa yine hastaların ehil olmayan kişilerin eline düşme riski vardır. Tabip Odası bu koşullar karşısında hasta-hekim ilişkisini hiçe sayarak kişisel verileri sunmalı mıdır?

Görüldüğü gibi soru salt hukuk-etik tartışması değildir. Hukukla etiğin çatıştığı noktada hekimin

yapması gereken yerel olan hukuk kuralını değil evrensel olan etik kuralını tercih etmektir. Ama zaten hukuksal soru da doğru bir şekilde yukarıda açıklanan ikinci haliyle sorulduğunda Tabip Odalarının yaptığı hukuka uygun bir davranış olmaktadır. O zaman sorulması gereken sorular sırasıyla şunlardır:

- Türkiye’de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı Anayasa ve İnsan Hakları Sözleşmelerine uygun bir şekilde kullanılabilir mi?
- Hakkı ihlal edenlerin sistematik bir şekilde cezazırlıktan faydalanması söz konusu mudur?
- Toplantı ve gösteri hakkını kullananlar hakkında karşı dava ve benzeri yöntemlerle hak kullanımı engellenmekte midir?
- İlk üç soruya verilecek cevap olumluysa, resmi sağlık kuruluşlarına başvurmadan çekinen göstericilere sağlık hizmeti sunmak Tabip Odaları açısından hukuka ve etiğe uygun mudur?
- Tabip Odası hasta verilerini bu koşullar altında Sağlık Bakanlığına vermek zorunda mıdır?

Türkiye’de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkı Barışçıl Gösterilere Yapılan Müdahaleler

Türkiye’de barışçıl gösteri yapılmasının önünde ciddi yasal engeller, formaliteler bulunmaktadır. İnsan Hakları Sözleşmelerine göre, Devletler toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme görüntüsü altında, bu hakka yönelik makul olmayan dolaylı sınırlandırmalardan da kaçınmak zorundadır.⁹ 2911 sayılı Yasa, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne (AİHS) aykırı olarak Sözleşmede korunan barışçıl toplanma özgürlüğünü kısıtlayan gizli engellerle¹⁰ doludur.

Örneğin, 2911 Sayılı Yasa’nın 10. maddesi toplantı yapılabilmesi için 48 saat önceden bildirim yapılması gerekliliği getirmekte, 22. maddesi ise parklarda toplantı yapılmasını yasaklamaktadır. Aynı şekilde, 7. madde açık yerlerdeki toplantılar ile yürüyüşler güneşin batışından bir saat önceye, kapalı yerlerdeki toplantılar saat 23.00’e kadar sürebileceğini düzenlemektedir. Eğer bu hükümler lafzi olarak yorumlanırsa, bir parkın yıkımına karşı çıkanların, o parkta değil ve fakat örneğin Çağlayan’da eylem yapması gerekir. Aynı şekilde, 48 saat önce bildirim verilmesi gerektiği için tüm ağaçlar sökülünceye kadar toplantı ve gösteri yapılması mümkün olmayacaktır. Saat 23.00 kuralı uygulanırsa, Başbakan’ın yurtdışından dönüşünde yaptığı Havaalanı toplantısı otomatik olarak yasadışı hale gelecektir.

2911 sayılı Yasa örneklerinin gösterdiği gibi ilk başta yasak değil düzenleme gibi gözükten kurallar toplantı ve gösteri yürüyüşünü anlamsız hale getirebilir.

Dahası, müdahalenin meşru olduğu durumda da müdahalenin yöntemleri sınırsız olamaz. Kolluk güçlerinin, barışçıl gösteri yapanlarla şiddete başvuranları ayırıştırma ödevi vardır.¹¹ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bir kişinin, kendisi davranış ve niyetlerinde barışçıl kaldığı bir gösteri sırasında başkalarının arızı şiddet eylemleri veya cezalandırılabilir davranışları nedeniyle toplantı hakkını kullanmaktan mahrum bırakılmayacağını belirtmektedir.¹² Bu içtihat şu şekilde açıklığa kavuşturulabilir. Devletler, sadece kamu malını ve düzenini değil ve fakat barışçıl gösteride bulunanları da şiddete başvuranlardan korumak zorundadır. Kamu düzeni, Devletin vatandaşlardan korunduğu değil insanların temel hak ve özgürlüklerini maksimum düzeyde kullanabildiği bir düzeni ifade eder. Bu nedenle, barışçıl bir şekilde başlayan bir eyleme bir şekilde şiddet bulaştıysa, alınacak önlem tüm gösteriyi sonlandırmak değil ve fakat mümkünse şiddete başvuranları, barışçıl eylemcilerden ayıracak kolluk önlemleri almaktır. Gün ve Diğerleri davasında belirtildiği gibi barışçıl bir gösterinin sonunda bazı kimselerin bu fırsatı kullanarak şiddete başvurmaları, niyeti barışçıl olan bir toplantıya katılanların toplanma hakkına müdahaleyi haklı kılmaz.¹³

Gezi olaylarında bir kez daha görülen, kolluk kuvvetlerinin genel yaklaşımı bu ilkelerle tamamen çatışma halindedir. Olaylar boyunca, kolluk hedef gözetmeksizin, şiddete başvuran başvurmayan ayrımı yapmaksızın, yoğun bir şekilde gaz ve tazyikli su kullanmıştır. Bu araçların gerçek amacının şiddete başvuranları caydırmak olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü kullanıldığı ifade edilen 130.000'i aşkın gaz bombası onbinlerce barışçıl göstericiyi etkilemiş, bazı kişiler doğrudan gaz kapsülünden yaralanmış, toplam yaralı sayısı 8000'leri bulmuştur. Böylesi bir müdahalenin yukarıda ilkeleri ortaya koyulan, barışçıl gösterici-şiddete başvuran gösterici ayrımını yapmadığı açıktır. O nedenle, "şiddete başvuranlar vardı, gaz kullanmaktan başka çaremiz yoktu" açıklamasının da bir geçerliliği yoktur.

Türkiye'de Toplantı ve Gösteri Yürüyüşüne İlişkin Sistemik İhlal Politikası

Uluslararası örgütler ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşüne

ilişkin sistematik bir sorun olduğunu saptamaktadır. AİHM'in Türkiye aleyhine verdiği toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ihlali kararları Bakanlar Komitesi önünde Oya Ataman öncü kararı altında listelenmiştir. Eylül 2013 tarihli Bakanlar Komitesi kararında bu başvuruların incelenmesine devam edilmesine karar verilmiştir. Hali hazırda bu grupta 37 karar bulunmaktadır.¹⁴ Bakanlar Komitesi kararına göre Türkiye'nin bu sistematik ihlali gidermek için güç kullanımına ilişkin mevzuatını gözden geçirmesi ve hakkı ihlal eden kamu görevlilerini etkili bir şekilde soruşturması gerekmektedir. AİHM yakın tarihli İzci/Türkiye¹⁵ davasında toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde kullanılan sistematik Türkiye'de sistematik polis şiddetine ilişkin şu saptamaları yapmıştır:

"95. Mahkeme, Türkiye hakkındaki 40'tan fazla kararda, kolluk görevlilerinin gösterilerdeki sert müdahalelerinin veya barışçıl nitelikte gösterilere katıldıkları gerekçesiyle başvuranlar hakkında baslatılan cezai işlemlerin, Sözleşme'nin 3 ve/veya 11. maddesinin/ maddelerinin ihlaline sebep olduğu sonucuna vardığını gözlemlemektedir (bkz. diğerleri arasında, yukarıda anılan Ali Güneş / Türkiye § 46; yukarıda anılan DİSK ve KESK /Türkiye, §§ 36-37). Mahkeme tarafından belirtildiği üzere, söz konusu kararların verildiği davaların ortak özelliği, yetkililerin barışçıl toplantılara belirli derecede hoşgörü göstermemiş olmaları ve bazı hallerde de göz yaşartıcı gaz da dahil olmak üzere, kolluk görevlileri tarafından sert fiziksel güç kullanılmış olmasıdır.

96. Ayrıca Mahkeme, söz konusu kararların 20'den fazlasında, gösteriler esnasında kolluk görevlilerinin kötü muamelede buldukları iddialarına ilişkin olarak, Türkiye'deki soruşturma makamları tarafından etkin bir soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir (bkz. yakın geçmişte, Taşarsu / Türkiye, no. 14958/07, § 55, 18 Aralık 2012).

97. Mahkeme, toplantı özgürlüğü ve / veya gösteriler sırasında kolluk görevlileri tarafından güç kullanımına ilişkin olarak, Türkiye hakkında 130 başvurunun Mahkeme önünde derdest olduğunu gözlemlemektedir.

98. Yukarıda belirtilen hususlar ışığında, Mahkeme, somut kararın Sözleşme'nin 46. maddesi kapsamındaki yükümlüklerine uygun olarak icra edilebilmesi için, davalı Devlet'in gelecekte benzer ihlalleri önlemek amacıyla genel tedbirler alması gerekeceği kanısındadır. Mahkeme, bu amaçla ve Türkiye'nin öngörebileceği diğer tedbirlere ve İçişleri Bakanlığı tarafından 15 Şubat 2008 tarihinde yayımlanan

yönergeye hanel getirmeksizin (bkz. yukarıda § 32), yukarıda bahsedilen ve sistemden kaynaklandığı düşünülen sorunların giderilebilmesi için, fiziksel güç veya göz yaşartıcı gaz gibi zorlayıcı tedbirlere başvururken, kolluk görevlilerinin Sözleşme'nin 3. ve 11. maddelerine ve CPT'nin yukarıda belirtilen tavsiyelerine (bkz. § 40 ve 41) uygun hareket etmelerini sağlayacak adımların atılmasının kaçınılmaz olduğu kanaatindeyiz. Mahkeme, adli makamların, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak ve kıdemli polis memurlarının hesap vermelerini sağlayacak şekilde, kötü muamele iddialarına ilişkin etkin soruşturma yürütmelerinin sağlanması gerektiği kanısındadır."

Görüldüğü gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü hak ihlallerinin önemli bir kısmı aynı zamanda işkence ve kötü muamele yasağını da ihlal etmektedir. Sadece hekimler ve hekim örgütleri değil tüm Devlet kurumlarının ve insanların işkence-kötü muamele eylemlerine karşı sorumluluğu vardır. Bu muamele ile karşılaşan hekim polisin eline düşmekten endişe eden kişiye acil sağlık hizmeti sunmalıdır. Bu yükümlülük hem etik hem de hukuksal bir yükümlülüktür.

Cezasızlık ve Hak Sahibine Misilleme Sorunu

Yukarıda alıntılanan İzci kararından da görülebileceği gibi toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanılmasındaki en önemli engellerden biri aşırı güç kullanan kolluğun ve özellikle amirlerinin ısrarlı bir şekilde cezasızlık politikasından yararlanmasıdır.

Türkiye'de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullananların kolluk kuvvetine karşı yaptıkları başvurular sistematik olarak cezasızlıkla sonuçlanmakta, kolluğun yaptığı memura mukavemet suçlamaları ise çok sık bir şekilde cezalandırılmaktadır. Bu konuyu açıklamak için daha önce yaptığımız bir çalışmanın¹⁶ ilgili bölümünü aşağıda sunuyoruz:

Türkiye'de güvenlik güçlerinin, özellikle toplumsal olaylarda orantısız güç kullandığı sıklıkla dile getirilen şikâyetlerdendir. Sorun son iki yıl içerisinde İstanbul'da meydana gelen 1 Mayıs olayları ile güncellik kazanmış olmakla birlikte¹⁷, istatistiklerin de

işaret ettiği gibi, her kesimden insan giderek daha sık bir şekilde güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmektedir. Orantısız güç kullanıldığı iddialarına rağmen, bu kapsamda verilen kararlarda önemli bir artış gözlenmemekte, buna karşılık güvenlik güçlerine direnme suçundan mahkûmiyet sayısı hızla artmaktadır.

Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü rakamlarına göre, Türk Ceza Kanunu'nun 265. maddesinde düzenlenen görevi yaptırmamak için direnme suçundan 2006 yılında toplam 11959 dava sonuçlandırılmıştır. Bu davalarda toplam 10207 kişi mahkûm olmuş, 4133 beraat kararı verilmiş, diğer başlıklı kararlarla birlikte 18033 kişi hakkında karar verilmiştir.¹⁸ Bu kararların kaçınının güvenlik güçlerine, kaçınının diğer kamu görevlilerine mukavemet nedeniyle verildiği açıklanmamakla birlikte, konuya ilişkin diğer istatistikler¹⁹ ışığında bu kararların çok büyük bir kısmınının güvenlik güçlerine mukavemetten verildiğini tahmin etmek güç değildir.

Aynı yıla ilişkin güvenlik güçleri hakkında verilen cezalara ilişkin istatistikler de dikkat çekicidir. 2006 yılında, zor kullanma yetkisinde sınırın aşılması suçuna ilişkin (256. madde) 223 dava karara bağlanmış, anılan davalarda 116 mahkûmiyet ve 338 beraat yanında diğer kararlarla birlikte toplam 520 kişi hakkında hüküm verilmiştir.²⁰

Direnme suçuna ilişkin mahkûmiyet/beraat oranı 2.46 iken bu oran zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması suçunda 0.34'tür. Bu durumda, direnme suçuna ilişkin olarak verilen mahkûmiyet/beraat kararlarının % 71'i mahkûmiyet şeklinde çıkarken, bu oran zor kullanma yetkisinin aşılması suçunda % 25'tir.

Yine aynı dönem içerisinde işkenceye ilişkin 94. maddeden verilen karar sayısı 141'dir. Bu davalarda 79 mahkûmiyet ve 147 beraat olmak üzere toplam 362 kişi hakkında karar verilmiştir.²¹ Ağırlaştırılmış işkence ve eziyet suçlarına ilişkin verilen kararların yapısı da bu istatistiklerle uyum içerisindedir. Ancak TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu'nun girişte aktardığımız 2003-2008 değerlendirmesi

Suç türü	Karar Sayısı	Mahkûmiyet	Beraat	Toplam
Görevi Yaptırmamak için Direnme (TCY 265)	11959	10207	4133	18033
Zor Kullanma Yetkisinin Aşılması (TCY 256)	233	116	338	520
İşkence (TCY 94)	141	79	147	362
Ağırlaştırılmış İşkence (TCY 95)	31	13	28	66
Eziyet (TCY 96)	57	35	34	93

dikkate alındığında bu 79 mahkûmiyetten çok azının hapis cezası olarak infaz edildiği çıkarımı yapılabilmektedir. Buna karşın, yakın tarihli Engin Çeber vakasının da gösterdiği gibi, kağıt üzerinde dahi çok ağır bir suç olarak görülemeyecek görevi yaptırmamak için direnme suçu kolayca tutuklama tedbiriyile karşılanabilmektedir.²²

2005 yılında 765 sayılı Yasanın, direnme suçunu düzenleyen 258. maddesine göre verilen karar sayısının 6119 ve mahkûmiyet sayısının 4682 olduğu düşünüldüğünde²³, görev yaptırmamak için direnme suçu nedeniyle açılan davalarda ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Ama belki de daha önemlisi direnme nedeniyle açılan davalarda son 10 yılda yaşanan patlamadır. 1996 istatistiklerine göre 258. maddeden toplam 1549 mahkûmiyet verilmişken, 2006 yılında bu rakam yaklaşık 7 kat artarak 10207'e çıkmıştır. Aynı zaman dilimi içerisinde kötü muameleye ilişkin 245. maddeden verilen mahkûmiyet sayısında ise ciddi bir artış olmamıştır. 1996 yılında 245. maddeden 278 kişi mahkûm olurken, 337 kişi beraat etmiştir.²⁴ 2005 yılı istatistikleri bu suçtan mahkûmiyetlerin çok az bir artışla 364'e beraatların ise 824'e yükseldiğini göstermektedir.²⁵ 2006 yılında 256. maddeden verilen mahkûmiyet sayısı ise oldukça azdır: 116. Şikayet karşısında hüküm alan kamu görevlisi sayısı % 2'nin altındadır.

Adalet Bakanlığı tarafından Batman milletvekili Ayla Akat Ata'nın yazılı sorusunu cevaplamak için hazırlanan istatistikler 256. madde kapsamındaki şikayetlerin ne kadar az bir kısmının mahkûmiyetle sonuçlandığını göstermektedir.²⁶ Bakanlık tarafından sunulan verilere göre, 2006 yılında, 1965'i o seneye ait olmak üzere toplam 2761 evrak içinde 6018 kamu görevlisi şikayet edilmiştir. Toplam mağdur sayısı 3902'dir. 2007 yılında da evrak sayısı 2948, kamu görevlisi sayısı 6736 ve mağdur sayısı 4719'dur. Bu veriler karşısında 2006 yılı içinde verilen 116 mahkûmiyet kararının önemi daha iyi anlaşılabilecektir.

Nitekim orantısız güç kullanımındaki hızlı artış ve cezasızlık olgusu Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komitesi²⁷ gibi uluslararası örgütlerin ve İnsan Hakları İzleme Örgütü²⁸ gibi uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da dikkatinden kaçmamıştır.

Gezi Olayları Bu Eğilimin Devamı mı?

Gezi olayları sonrasında hazırlanan soruşturma dosyalarında Sağlık Bakanlığının iddiası şu şekildedir. Bakanlık yeterli bir sağlık hizmeti sunmaktadır, bu nedenle Tabip Odalarının ayrıca hizmet

sunması için bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bakanlık dava dilekçesinde bunu somut olarak da ortaya koymuştur. Buna göre "bu olaylar süresince Bakanlığımız 169 acil sağlık ekibi ile sağlık hizmeti vermiş; 569 vakaya acil sağlık ambulansı ile müdahale edilmiştir. Yani sağlık hizmeti sunulmaması, yokluğu gibi bir durum mevcut değildir".

Sağlık Bakanlığının müdahale etmek için ne kadar iyi örgütlendiğini tespit etmek güçtür. Bununla birlikte, verilen rakamlar resmi veriler yanında TTB'ne ulaşan rakamların çok altındadır. İçişleri Bakanlığı Gezi protestoları sırasında toplam 80 ilde 2,5 milyon insanın gösterilere katıldığını belirtmiştir. Bazı kaynaklara göre sayı bunun üstündedir. Bir aya yakın süren ve sürekli polis müdahalesinin devam ettiği olaylar sırasında Ankara'da sadece 569 vaka-ya müdahale edilmiş olması, ihtiyaçlarla orantılı bir hizmetin sağlanmadığını göstermektedir. TTB verilerine göre de olaylarda 63'ü ağır olmak üzere toplam 8163 kişi yaralanmıştır. Yaralanmaların % 94,8'i üç büyük ildir.

Gezi olaylarına ilişkin hazırlanan ulusal ve uluslararası raporlar da bu bulguları doğrulamaktadır. Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Nils Muiznieks, 1-5 Temmuz 2013 tarihlerinde Türkiye'ye yaptığı ziyaretinde Gezi olaylarına ilişkin bilgi toplamıştır. Komisere göre, Türkiye'nin toplantı ve gösteri yürüyüşü mevzuatı uluslararası standartlarla açıkça uyumsuzdur. Olaylar etkili bir şekilde soruşturulmadığı gibi, Komisere göre bazı meslek gruplarına yönelik olarak açılmış bulunan soruşturmalar endişe vericidir.²⁹ Uluslararası Af Örgütü de konuya ilişkin hazırladığı raporda, cezasızlığın Gezi olayları sırasında da yaygın bir pratik olduğunu saptaması yanında, eylemleri düzenleyen ve katılanlara yönelik idari ve cezai soruşturmaların endişe verici olduğunu not etmiştir.³⁰ Nihayet Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Gezi Protestoları Raporu da kolluğun orantısız güç kullandığını tespit ederek, sorumlular hakkında etkili soruşturma yapılması konusunda İçişleri Bakanlığına tavsiyelerde bulunmuştur.³¹

Bu raporlar dışında olayların yaygınlığı ve şikayetlerin yoğunluğu karşısında hemen hiçbir ciddi soruşturma yürütülmediği görülmektedir. Kamuya yansıyan ölümlü iki vakada (Ethem Sarısülük ve Ali İsmail Korkmaz) soruşturma açılması da ancak ölüme ilişkin kayıtların devlet dışı aktörler tarafından yayımlanması ile mümkün olmuştur. Öte yandan, gösterilere katılan kişiler hakkında farklı illerde idari ve cezai soruşturmalar açılmıştır. Öyle ki, sosyal medya üzerinde atılan mesajlar bile ceza

kovuşturmalarının açılması için yeterli olmuştur. Örneğin İzmir'de 29 kişi hala Gezi olaylarında Twitter üzerinden yer bildirmesi yaptığı için yargılanmaktadır.³² Aynı şekilde İstanbul'da Facebook'ta bir camiide sağlık hizmeti sunulduğunu bildirenler hakkında iddianame hazırlanmıştır³³. Olaylar sırasında binlerce kişi gözaltına alınmış, yüzlercesi ceza davalarının muhatabı olmuştur.

Tüm bunlara ek olarak başta Başbakan olmak üzere Hükümet yetkilileri ve polis amiri konumundaki Vali ve kaymakamların tavrı da hatırlatılmalıdır. Yapısal bir cezasızlık sorununun olduğu Türkiye'de yetkililer polisin destan yazdığını, emrin bizzat Başbakan'dan geldiğini ifade etmişlerdir. Bu durum, göstericilerin yukarıda açıklanan kaygılarının bir kaç kat artmasına neden olmuştur. İzleyen dönemde de kolluk hakkında ciddi bir soruşturmanın yürütüldüğüne dair bir bilgi mevcut değildir.

Kişisel Veri Sorunu

Sağlık Bakanlığı, Ankara Tabip Odasından Gezi sürecinde sağlık hizmeti alan vatandaşların bilgisini istemiştir. Bu talebin dayanağı 663 sayılı Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 47. maddesinin 3. fıkrasıdır. Buna göre:

"(3) (Değişik: 12/7/2013-6495/73 md.) Bakanlık ve bağlı kuruluşları, mevzuatla kendilerine verilen görevleri yerine getirebilmek için gereken bilgileri, kamu ve özel ilgili bütün kişi ve kuruluşlardan istemeye yetkilidir. İlgili kişi ve kuruluşlar istenilen bilgileri vermekle yükümlüdür."

Ne var ki bu hüküm açıkça Anayasa'ya aykırıdır. Anayasa'nın 20. maddesinin son fıkrası şu hükmü ihtiva etmektedir: "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

Görüldüğü gibi kişisel veriler ancak kişisel verilerin korunmasına ilişkin yasa çıkıp, hangi verilerin ne şekilde işlenebileceği belirlendikten sonra toplanabilecektir. 2010 yılı Referandumu ile Anayasa'ya giren bu hakla ilgili yasal düzenleme

halen yapılmış değildir. Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin 108 Sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi de henüz Türkiye tarafından onaylanmamıştır. Bu koşullar altında, bir hekimin hastası hakkında Sağlık Bakanlığına bilgi vermesi halinde, bu bilgilerin ne şekilde işleneceği, hangi amaçlarla kullanılacağı, başka makamlara hangi koşullarda iletileceği vs. konuları tamamen belirsizdir. Bu koşullarda hekimin keyfi işleme konu olabilecek sağlık bilgilerini özellikle de yukarıda anlatılan soruşturma koşulları altında Sağlık Bakanlığına bildirmemesi hukuka aykırı değildir.

Sonuç

Yukarıda açıklanan nedenlerle, Gezi Olayları özelinde düşünüldüğünde Ankara Tabip Odasının gönüllü sağlık hizmeti vermek isteyen hekimleri yönlendirici faaliyetlerde bulunması hukuka aykırı olması bir yana hukuki ve etik bir ödev olarak gözükmektedir. Tabip Odası bir yandan, soruşturma korkusuyla resmi sağlık kuruluşlarına başvurmak istemeyen kişilerin tamamen sağlık hizmetinden yoksun kalmasına müsaade etmemiş, bir yandan da bu hizmetin koordinasyonuna yardım ederek vatandaşların gönüllülük adında ehil olmayan kişilere başvurmasının önünü almıştır.

Ülke çapında binlerce kişinin yaralandığı ve acil karar almayı gerektiren bu yöntemle Tabip Odası hem Tıp Etiği kurallarına hem de uluslararası insan hakları mevzuatına ve Anayasaya uygun davranmıştır. Bu nedenle, Sağlık Bakanlığının haksız ve yanlış kurgulanmış bir soruşturma sonucunda başlattığı davanın reddi gerekmektedir.

Dipnotlar

- 13.06.2013 gün ve 23824201/010/21251 sayılı yazı
- 14.06.2013 gün ve AS/49 sayılı "İzinsiz Sağlık Birimlerinin Kurulması" konulu yazı
- 13.06.2013 gün ve B.İ.T/53 sayılı "İnceleme/Soruşturma" konulu yazı.
- Ankara 23. Asliye Hukuk Mahkemesi, E. 2014/64.
- 09.10.2013 gün ve AS/08 sayılı yazı.
- Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşlarının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, R.G: 2.11.2011, no. 28013 Mük.
- Ayakta Teşhis ve Tedavi Yapılan Özel Sağlık Kuruluşları Hakkında Yönetmelik; 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, 3359 sayılı Sağlık Hizmetleri Temel Kanunu
- Bilgi istemeye muhtemelen dayanak olan KHK'nin 47. maddesi o tarihte yürürlükte değildir.
- Oya Ataman, para. 36
- Oya Ataman, para. 38

11. Guidelines on Freedom of Peaceful Assembly Prepared by the OSCE/ODIHR Panel Of Experts on the Freedom of Assembly, 2007, para. 125.
12. Ziliberg/Moldova, no. 61821/00, 04.05.2004 (Kabul edilebilirlik kararı).
13. Gün vd/Türkiye, no.8029/07, para. 51.
14. Bakanlar Komitesinin 1179. toplantısında alınan karar ve liste için bkz. [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2013\)1179&Language=lanEnglish&Ver=prel0006&Site=COE&BackColorInternet=DBCFC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2013)1179&Language=lanEnglish&Ver=prel0006&Site=COE&BackColorInternet=DBCFC2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864)
15. no. 42606/05, 23.7.2013
16. Kerem Altıparmak (2009), “İşkenceyi Nasıl Bilirsiniz?: Türkiye’de Orantısız Güç Kullanma Sorunu”, Toplum ve Bilim, S. 115, s. 138, özellikle s. 140 vd.
17. İstanbul’daki son 1 Mayıs gösterilerinde polisin orantısız güç kullandığına dair iddialar yaygın medyada da yer bulmuştur. Örneğin bkz. Hürriyet, “Bulun Bu Polisleri”, 1 Mayıs 2008. Olaylar ayrıca basın örgütlerini de harekete geçirmiştir. Gazeteciler her iki yılda gerçekleşen olaylarda zor durumda kalmış, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve Türkiye Gazeteciler Sendikası gazetecilere yapılan saldırıyı kınayan açıklamalar yapmıştır. Bianet, 3 Mayıs 2007, “Gazetecilerden 1 Mayıs Saldırısına Protesto”, <http://www.bianet.org/bianet/kategori/bianet/95513/gazetecilerden-1-mayis-saldirisina-protesto>
18. Kaynak için bkz. http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/2006%20ACILAN%20KARAR_CEZA/TCKKARAR_TÜR_2006_TÜM.pdf
19. Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin 2006-2007 yılına ilişkin ayrıntılı bir dökümü, Batman Milletvekili Ayla Akat Ata’nın sorusu üzerine Meclis’e sunmuştur. Buna göre, örneğin 2006 yılında, 256. madde kapsamında şüpheli bulunan 4563 kişiden sadece 222’si polis ve jandarma dışı kamu görevlisidir. Dönem ve Yasama Yılı: 23/2, E. No. 7/2887, Ek Cevap Tarih: 30.7.2008. Cevaba şu adresten ulaşılabilir: <http://www.tbmm.gov.tr/d23/7/7-2887c-ek1.pdf>.
20. Aynı yerde.
21. Toplumsal olaylara müdahalelerde gündeme gelen diğer iki yasa 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Yasası ve Terörle Mücadele Yasası’dır. İlk yasaya ilişkin olarak, 654 olay- da 397 mahkûmiyet, 2222 beraat olmak üzere toplam 4277 kişi hakkında karar verilmiştir. Aynı yıla ilişkin olarak Terörle Mücadele Kanunu kapsamında verilen 2304 karardan, 609’u mahkûmiyet, 331’i beraat ve 3036’sı diğer şeklindedir. Bkz. http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/2006%20ACILAN%20KARAR_CEZA/ÖZELKKARAR_TÜM_2006_TÜR.pdf
22. Adalet Bakanı’nın verdiği bilgilere göre 2006-2008 yılları arasında 170 kişi direnme suçu nedeniyle tutuklu olarak yakılmıştır. Bkz. yukarıda 18 nolu dipnot.
23. Her ne kadar 765 sayılı yasanın 260. maddesi aynı suçun pasif halini düzenlemekte ise de bu kapsamda açılan dava sayısı da 1361’dir. http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/ckkartur2005.htm
24. http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/96karar.htm
25. http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/1996/ac_cik/ckkartur2005.htm
26. Dönem ve Yasama Yılı: 23/2, E. No. 7/2887, Ek Cevap Tarih: 30.7.2008. Cevaba şu adresten ulaşılabilir: <http://www.tbmm.gov.tr/d23/7/7-2887c-ek1.pdf>.
27. CPT, yakalama sırasında ve toplumsal gösterilerde polisin orantısız güç kullanımının devam eden bir sorun olduğunu yakın tarihli raporunda ifade etmiştir. Report to the Turkish Government on the visit to Turkey carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT), CPT/Inf (2006) 30, para. 18 ve 20.
28. İnsan Hakları İzleme Örgütü (2008), Adalet Karşı Safları Sıklaştırmak-Türkiye’de Polis Şiddetiyle Mücadele Önündeki Engeller, (New York: Human Rights Watch), s. 23.
29. Nils Muiznieks, CommDH(2013)24, özellikle para. 143-144.
30. Af Örgütü (2013), Gezi Parkı Eylemleri, (Londra), özellikle s. 42-43.
31. Karar no. 2013/90, k.t. 03.12.2013.
32. http://www.radikal.com.tr/turkiye/twitter_organu_iddia-namesinde_tek_magdur_basbakan-1177716
33. T.C. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, E. No. 2013/62098, İddianame no. 2013/20645